

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ

ΥΠΟ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΣΑΜΑΡΤΖΙΑΗ

Η Μ Π Ε Σ Σ Α

Δημοσιεύουμε σήμερα ένα από τα διαμάντια της νεοελληνικής ποιήσεως, το λησμονημένο αυτό αριστουργηματικό του άειμνήστου ποιητού Χριστοφόρου Σαμαρτζιάη. Είπε γεμάτο αίσθημα και, ασφαλώς. Θά σ'ας καταουγκινήση.

Α'

Έχουν λουλούδια τὰ χορτάρια.
και τὰ λουλούδια μυρωδιά,
και τὰ καλά τὰ παλληκάρια
έχουνε μέσσα σ' τὴν καρδιά

Τὸ δρόμο πάρε, σὺρε μέσα
σ' τὰ μέρη τῆς Ἀρβαντίας,
νὰ μάθης πὼς κρατούν τὴν μέσσα
τὰ παλληκάρια τῆς φοιτίας.

Ἐκεὶ θὰ δῆς τὰ παλληκάρια
μὲ τ' ἀσημένια χαϊμαλιά.
ἀρβαντόπουλα λιοντάρια
μὲ μαύρα ἢ ξανθὰ μαλλιά,

Ἐκεὶ θὰ δῆς παιδιά ξεπτέρια
ὅταν χορεύουν, νὰ πετοῦν,
μαλαμιοκάκνιστα σ' τὰ χέρια
τὰ καρυφύλλια νὰ κρατοῦν

Β'

Χειμῶνας. Σ' τὰ ψηλά βουνά πέφτει τὸ χιόνι.
Τὴ κεραλή σ' τὴ κάππα του ὁ κλέφτης μέσα χώνει.
Σ' τοὺς λόγγο ἔς ἄνεμος βογκᾷ, βογκᾷ, σφιφογυρίζει
και παγωμένους χύνεται στοὺς κάμπους και σφυρίζει.
Συννεφιασμένος οὐρανός, ζάλη, βορρῆς, ἀντάρια,
χειμῶνας, χιόνι, παγωνιά, νύχτα, βοή. Κατάρια!

Κάτω σ' τὴ ρίζα τοῦ βουνοῦ και μέσα σὲ καλύβα
στροφόμενοι κάτω κίθονται σὲ χορτασιῶ τῆ στίβα
γέρος μὲ κάτασπρι μαλλιά και κάτασπρα τὰ γένεια
και μιά γρηά μὲ τὰ μαλλιά ποὺ μοιάζουν ἀσημένια.
Τὰ πόδια κατὰ τὴ γωνιά ἔχουνε γυρισμένα
και σ' τὴ γωνιά στυθοβολοῦν τὰ ξύλα σωριασμένα.

Κλεισμένα τὰ παράθυρα και ἡ θύρα σφαλισμένη
μὲσ' σ' τὴν καλύβα κίθονται κ' οἱ δυὸ συλλογισμένοι
Ψηλά σ' τὴν ἀκρὴ τῆς γωνιάς κανδήλα κρεμασμένη
ρίχνει τὸ φῶς θαμπό, θαμπό, και π' ἀγι τους πεσμένη
ἀνάμεσα σ' τὰ κούρβουλα, ἀνάμεσα σ' τὰ ξύλα
κουλουριασμένη ρυάζεται πικνομαλλοῦσα σκύλλα.

«Κατάρια! Ρίξε σ' τὴ γωνιά, γυναίκα, κ' ἄλλα ξύλα,
> και σήκω ρίξε γρήγορα και λάδι σ' τὴ κανδήλα.
«Κατάρια! Ποῦνε τὰ παιδιά. Χειμῶνας και σκοτάδι...
«Ἄκου, ἡ σκύλλα ρυάζεται... Κακό, κακό σημάδι.»

Ρίχνει τὰ ξύλα σ' τὴ γωνιά και σ' τὴν κανδήλα λάδι
δίνει σ' τὴ σκύλλα μιά κλωτσιά και λέει «Σὺς σημάδι».
Και κάθεται χωρίς νὰ πῆ σ' τὸ γέρο λόγον ἕνα
και βλέπει, βλέπει σ' τὴ γωνιά τὰ ξύλα τ' ἀναμμένα.

Γ'

Ἀκούονται πατημασιές. Ἡ σκύλλα σκούζει, βράζει.
Ἄ γέρος λέει «ἔρχονται» και τὴ γρηά κυττάζει.
Ἀκούονται πατημασιές. Ἡ θύρα τους χτυπάει
και ἡ γρηά σηκώνεται νὰ τὴν ἀνοίξῃ πάη.
«Ποῖος εἶνε»; — «Ξένος». Τὴ γρηά ἐκτύταξεν ὁ γέρος.
— «Ἀνοίξατέ μου, δότε μου γιὰ νὰ πλαγιάσω μέρος».

Σηκώνεται και ξεκρεμᾷ ὁ γέρος τὸ τουφέκι
ἀνοίγει, στέκει μιά στιγμή ὁ ξένος ἔξω στέκει
Σκοτάδι, πίσσα. «Πέρασε, ὅποιος και ἂν εἶσαι, μέσα!»
— «Βάλε τὸ χέρι σ' τὴν καρδιά και δός μου, γέρο μέσσα».
Βάνει τὸ χέρι σ' τὴν καρδιά ὁ γέρος και μιλάει
«Μπέσσα. Ὁ Φλιώρας, ξένε μου, τὴ μέσσα του φυλάει».

Μπαίνει ὁ ξένος και σφαλνᾷ τὴ θύρα, ρίχνει πέρα
τὴ κάππα, τὸ τουφέκι του, και λέει «Καλησπέρα».
Ἔχει τὴ φερμελίη χρυσή, ἔχει χρυσὸ τὸ φέσι
Χρυσά κουμπούρια και σπαθί, και δακτυλίδι μέση.
Χαρὰ σ' τὸ λεβεντόπουλο! χαρὰ σ' τὸ παλληκάρη!
Τὶ μαῦρα φρύδια σπαθωτά, και τί ματιῶν ζευγάρι!

«Ξένε μας, ἔλα ἔς τὴ γωνιά σιμὰ νὰ ξαποστάσης,
> νὰ ξεσταθῆς, λίγο ψωμί, λίγο φαγι νὰ πιάσης,
> και ἔς τὴν καλύβα νὰ μᾶς πῆς πὼς βρέθηκες τοῦ Φλιώρα,
> ἐδῶ ἔς τὴ ρίζα τοῦ βουνοῦ, τὴ νύχτα, τέτοιαν ὥρα».
Γρηά και γέρος κίθονται ἔς τὴ στίβα ἔς τὸ χορτάρη
και πλάι, πλάι κάθεται μ' αὐτοὺς τὸ παλληκάρη
και λέει: «Φτάνει ξεστασιά κ' ἀνάσα. Δὲν θὰ φάω
> ἐβγῆ!» ἀπὸ τὸ Δέλβινο και ἔς τὸ Προμέτι πᾶω
> τρεῖς μέρας πέρασα βουνά και κάμπους και ποτάμια,
> και σήμερα, ἐδῶ, σιμὰ, ἔς τὸ βάλτο, ἔς τὰ καλάμια,

«μπροστά μου τρεῖς πετάχθηκαν,
κ' οἱ τρεῖς ἀρματωμένοι.
Μὴ τρέξῃς! κάτω τ' ἀρματα,
φωναζοῦν» τί μοὺ μένει;
> Νὰ ρίξω κάτω τάρματα
ἢ νὰ τραβήξω ἴσα,
> κ' ἕνας μὲ τρεῖς νὰ μετρηθῶ
ἐκεὶ παλληκαρίσια.
> Μάννα και σᾶς ἐγέννησε,
μάννα κ' ἐμέ, χαθῆτε!
> ἀνοίχτε δρόμο! Σᾶς βαρῶ,
τοὺς λέω, τραβηχθῆτε!...
> Φοτιά ἐγώ, φοτιά κ' αὐτοί
σ' τὸν τόπο ἕνας μένει.»
Σκύφτουν ὁ γέρος και ἡ γρηά
βουβοὶ και δακρυσοῦνοι,
και μὲ τὸ στόμα ἀνοικτὸ
ὁ ξένος ἀπομύει
Πητμασιές ἀκούονται.
Ποῖος κουρταλᾷ τὴ θύρα;

— «Ἀνοίξε μάννα! μ' ἔφαγε. μ' ἔφαγε μαῦρη μοῖρα!
> Ἀνοίξε μάννα, πρόφθασε. εἰν' ἡ ζωὴ μου λίγη.
> Ἐλα, πατέρα, κ' ἡ ψυχὴ κοντεύει νὰ μοὺ φύγῃ».

Πετιοῦνται γέρος και γρηά κ' ἀνοίγουνε τὴ θύρα.
«Τρεφέρ!» — «Πεθαίνω μάννα μου! Κατάσθηθα τὸ πῆρα
> Τὸ βόλι!... Δὸς τὸ χέρι σου, πατέρα νὰ φιλήσω!
> Μάννα σ' τὸ κόρφο πάρε με τὰ μάτια μου νὰ κλείσω!
> Ἀδέλφια μου Ρεσίτ. Ἄλῃ, ἔχετε γειά... παγωνώ...
> Τὸ αἰμά μου!... ἔχετε γειά... Τὸ αἶμα... τελειόνο!»

Και πέταξ' ἡ ψυχούλα του, και κλείσθηκε τὸ στόμα,
και τοῦ θανάτου ἔχθηκε σ' τὴν ὄψη του τὸ χρώμα,

Σφίγγει τὸ γιὸ σ' τὴν ἀγκαλιά ἡ μάννα πεθαμένο,
και τὰ παιδιά τὰ ζωντανὰ τὸν ξένο ἐπλωμένο
καλά, καλὰ κυττάζουνε τὴ θύρα τους σφαλοῦνε
και σ' τοῦ πατέρα τους τ' αὐτὴ σκύφτουνε και μιλοῦνε

Κι' ὁ γέρο-Φλιώρας σήκωσε ψηλά τὴν κεφαλὴ του
και λέει τότε ἔς τὸ Ρεσίτ, και λέει ἔς τὸν Ἄλῃ του.
«Αὐτὰ του τάσπρα τὰ μαλλιά ὁ Φλιώρας δὲν ντροπιάζει!
> Ποῖος δὲν πιστεύει; Εἴμ' ἐδῶ, κ' ἂν τοῦ βαστᾷ, κοπιάζει!
> Στὸν ἀνθρώπο ποὺ σκότωσε τ' ἀδέφρι σας, παιδιά μου,
> ἔδωκα μέσσα, κ' ἔβαλα, τὸ χέρι ἔς τὴν καρδιά μου,
> και μέσσα ἔς τὴν καλύβα μου, ἔς τὸ σύνορό μας μέσσα,
> μὲ τὸ Θεὸ μου πιάνομαι, μὰ δὲν πατῶ τὴ μέσσα
> Ρεσίτ, παιδί μου, κῦτταξ' Ἄλῃ, παιδί θυμῆσου.
> Ξένε μου, γύρε, τρεῖς σου δὲν θάγγιχθῆ. Κοιμήσου!»

Ἄ γέρος γέρνει. Γογγυτὸ και θῆνος και λαχτάρη,
ἔξω χειμῶνας, χαλασμός, νύχτα, βορρῆς. Κατάρια;

Δ'

Συννεφιασμένος οὐρανός. Χαράζει, πέφτει χιόνι,
ἡ μάννα κλαίει, δέρνεται, τὸ γιὸ τῆς σαβανῶνει
Ἔξω τὸ λάκκο σκύφτουνε τὰ ζωντανὰ παιδιά τῆς
τ' ἀξίνια ποὺ κουρὰ χτυποῦν, λὲς σκύφτουν τὴν καρδιά τῆς.

Ἄ ξένος ἐσηκώθηκε, τὴν κάππα του φοραίει,
και πέρνει τὸ τουφέκι του ὁ Φλιώρας τὸν τρεαίει.
«Στάσου!» τοῦ λέει, «μιά στιγμή, στάσου!» ὁ ξένος στέκει.
Σηκώνεται και ξεκρεμᾷ ὁ γέρος τὸ τουφέκι,
ἔς τὸν πεθαμένο του τὸ γιὸ ρίχνει ματιὰ και βγαίνει
και βγαίνει καταπόδι του ὁ ξένος και πηγαίνει.
Βουβοὶ κ' ἀμίλητοι κ' οἱ δυὸ μέσ' ἔς τὰ βουνά γυροῦνε,
ἀνήφορο, κατήφορο και λαχκαδιάς περνοῦνε,
γεμμένα τὰ τουφέκια τους σηκώνουνε ἔς τὸν ὄμο,
και φθάνουνε και μπαίνουνε ἔς τοῦ Προμετιοῦ τὸ δρόμο.
Ἐκεὶ ὁ Φλιώρας σαματᾷ, ἔς τὸν ξένο του μιλάει:
> ὁ ἀρβαντῆς ὁ καλὸς τὴ μέσσα του φυλάει.
> Σ' τὰ σύνορά μας σ' ἔφερα δὲν πάτησα τὴ μέσσα.
> Ἐφθάσαμε, σ' τὸ Προμετιοῦ τὸ δρόμο εἶσαι μέσα.
> Τώρα... τὸ γιὸ μου σκότωσες δὲν θὰ γυρίσω πίσω
> πρὶν ρίξω τὸ τουφέκι μου, ξένε νὰ σὲ κτυπήσω.
> Μιὰς τουφεκούλας τραβήξε δρόμο, νὰ γονατίσω,
> νὰ τουφεκίσω, τοῦ Τρεφέρ τὸ αἶμα νὰ ἔρητισω.
> Κι' ἂν σὲ σκοτώσω, σῶρα με, κ' ἂν ὄχι, ξένε, σῦρε.»

Ἄ γέρος τὸν κατήφορο τῆς ρηματιάς ἐπῆρε,
μιὰς τουφεκούλας τραβήξε τὸ δρόμο, κ' ἐκεὶ στέκει
ὁ Φλιώρας ἐγονάτισε βρονταίει τοῦ νουφεκί
ὁ ξένος δὲ χτυπήθηκε ἔξενε καλὴ σου ὦρα!
Κι' ὁ ξένος ἀποκρίθηκε «Καλὴ σου ὦρα, Φλιώρα».
ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΣΑΜΑΡΤΖΙΑΗΣ